

แบบสังเกต

ลักษณะความคิดสร้างสรรค์
ของเด็กอายุ 3-5 ปี
สำหรับพ่อแม่ ผู้ปกครอง

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข

แบบสังเกตลักษณะความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอายุ 3-5 ปี

ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถทางสมองอย่างหนึ่ง ที่เน้นการรู้จักคิดและคิดเป็น ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งนำไปสู่ความสำเร็จในอนาคต..... การสร้างผลผลิตที่เป็นประโยชน์....และสร้างสรรค์สร้างวิธีการดำเนินชีวิตให้ดีขึ้น

ข้อแนะนำในการใช้แบบสังเกต แบบสังเกตนี้เป็นเครื่องมือสำหรับพ่อแม่ ผู้ปกครองใช้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้กับลูกวัย 3-5 ปี ขอให้ท่านตอบตามความเป็นจริงที่สังเกตได้จากพฤติกรรมการแสดงออกของลูก แบบสังเกตนี้มีใช้เครื่องมือตัดสินว่าลูกของท่านมีความคิดสร้างสรรค์หรือไม่มีความคิดสร้างสรรค์ และไม่ได้เป็นเครื่องมือที่ใช้ตัดสินว่าลูกของท่านมีความคิดสร้างสรรค์มากน้อยเพียงใด แต่เป็นเครื่องมือที่ใช้เพื่อเป็นแนวทางสำหรับส่งเสริมและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้กับลูกของท่าน

แบบสังเกตลักษณะความคิดสร้างสรรค์ ของเด็กอายุ 3 - 5 ปี สำหรับพ่อแม่ ผู้ปกครอง

คำแนะนำ

ให้ท่านทบทวนและพิจารณาว่าเด็กมีพฤติกรรมต่อไปนี้หรือไม่ และขีดเครื่องหมาย 3 ลงใน

ลักษณะพฤติกรรม	ปรากฏชัด	ไม่ปรากฏชัด
1. สังเกตเห็นความแตกต่างหรือความเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างๆ รอบตัว เช่น ทำไมหมาตัวใหญ่กว่าแมว ทำไมรถหน้าตาไม่เหมือนกัน เป็นต้น		
2. ช่างสงสัย เช่น ถามว่าทำไมจึงจกเกาะข้างฝาได้ ทำไมพระจันทร์จึงตามเรามาเรื่อยๆ เป็นต้น		
3. ถ่ายทอดความคิดหรือจินตนาการออกมาเป็นภาพวาด หรือเรื่องเล่า โดยเนื้อหา มีความปะติดปะต่อกันเป็นเรื่องราว		
4. มีความสามารถในการเชื่อมโยงประสบการณ์ และนำมาเล่นเป็นบทบาทสมมติ โดยมีรายละเอียดในการเล่น เช่น เล่นเป็นหมอ มีการตรวจร่างกาย ใช้ชาวอะแบร์เป็นหูฟัง มีการเขียนบันทึกอาการคนไข้ มีการจ่ายยา เป็นต้น		
5. ดัดแปลงสิ่งรอบตัวมาเป็นของเล่น โดยใช้จินตนาการ เช่น ใช้กล่องมาต่อเป็นตึก ใช้กระป๋องหรือช้อนมาทำเป็นไมโครโฟน ใช้ลังมาทำเป็นรถลาก เอากะละมังมาทำเป็นกลอง เอาเก้าอี้มาต่อเป็นรถไฟ เอากระดาษหนังสือพิมพ์มาทำเป็นชุดใส่เล่น เป็นต้น		
6. คิดหาทางออกใหม่ๆ ในการแก้ปัญหา เช่น รถติดแล้วบอกพ่อ(แม่)ให้ขับรถไปทางอื่น ทางเกวหลวมก็ใช้ไม้หนีบมาหนีบไว้ รองเท้าขาดก็เอาสก็อตเทปมาติด เป็นต้น		
7. ทำสิ่งใหม่ๆ ขึ้นมา เช่น เอากระดาษมาทำเป็นรองเท้า สร้างของเล่นของตนเอง เป็นต้น		
8. จดจ่อกับสิ่งที่ทำได้นาน เช่น ปั้นดินน้ำมัน วาดรูป ต่อแท่งไม้ ต่อภาพได้นานๆ เป็นต้น		

เด็กแต่ละคนจะมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์แตกต่างกัน อาจมีพฤติกรรม
อย่างใดอย่างหนึ่งปรากฏชัดหรือไม่ปรากฏชัด แต่ถ้าท่านต้องการพัฒนาลูกให้มีความคิดสร้างสรรค์
ปรากฏชัดมากขึ้น โปรดอ่านข้อเสนอแนะต่อไปนี้

ถ้าลูกของท่านมีพฤติกรรมปรากฏชัดในข้อ 1-3 ข้อใดข้อหนึ่ง และ ข้อ 4-8 ข้อใดข้อหนึ่ง ก็ถือว่าลูกของ
ท่านมีพื้นฐานจินตนาการที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์แล้ว

ข้อเสนอแนะ

๑ ถ้าพฤติกรรมในข้อ 1-3 ไม่ปรากฏชัด มีข้อเสนอแนะ 3 ประการ

ประการแรก พ่อแม่ควรพูดคุยกับลูกบ่อย ๆ ใช้คำถามกับลูกมาก ๆ ให้ลูกตอบ เช่น อะไร ที่ไหน เมื่อไร
อย่างไร ในขณะที่ทำกิจวัตรประจำวัน ยกตัวอย่าง เวลาลูกแปรงฟัน ก็อาจถามว่า “หนูรู้ไหมเอ๋ย ว่าทำไมคนเราต้อง
แปรงฟัน” เวลาทานอาหารก็ถามว่า “เอ! ถ้าเราไม่กินเลยจะเกิดอะไรขึ้น” เป็นการกระตุ้นให้ลูกคิด เมื่อเขาตอบก็ให้
ฟังแล้วถามต่อไปเรื่อย ๆ (ในแต่ละวันคุณแม่อาจได้รับคำตอบที่แตกต่างจากเจ้าตัวเล็กก็ได้)

ประการที่สอง ถ้าอยากให้ลูกทำอะไร ใช้วิธีพูดแบบตั้งข้อสงสัย ลูกจะได้เคยชินกับการตั้งข้อสงสัย เช่น
อยากให้ลูกอาบน้ำก็อาจบอกว่า “แม่จะทำยังไงดีหนอให้เนื้อตัวหนูสะอาด แล้วใส่เสื้อสวยๆ แทนเสื้อตัวนี้” อยากให้
ลูกเก็บของเล่นก็ถามว่า “หนูว่าของเล่นพวกนี้เก็บอย่างไรดีถึงจะไม่รก ช่วยแม่คิดหน่อยเร็ว” เวลาพาลูกเดินเล่น
รอบๆ บ้าน หรือพานั่งรถไปไหนๆ ก็ควรชี้ชวนให้ลูกดูสิ่งต่างๆ เช่น “เห็นผีเสื้อมั๊ยลูก มันกำลังทำอะไรเอ๋ย”
“เอ! ทำไมรถไฟไม่มีล้อเหมือนรถยนต์”

ประการที่สาม คุณพ่อคุณแม่ควรเล่านิทานให้ลูกฟังบ่อยๆ หรือเล่าเรื่องจากหนังสือภาพ หนังสือการ์ตูน
หยุดเล่าสักครู่เมื่อถึงตอนตื่นเต้นเร้าใจ ลูกจะตั้งใจฟังอย่างใจจดใจจ่อ ในการเล่านิทานคุณแม่อาจเล่าค้างให้
ลูกใช้จินตนาการเพื่อต่อเรื่อง เช่น “ปลานี้โมหหลงทาง หาทางกลับบ้านไม่เจอ แล้วนี่โมจะทำอย่างไรดีล่ะ.....”
“นี่โมว่ายน้ำท่องเที่ยวไปในท้องทะเลกว้าง ไปในที่ที่เขาไม่เคยไปมาก่อนเลย หนูนานี่โมจะเจออะไรบ้างจ๊ะ”

๑ ถ้าพฤติกรรมในข้อ 4-8 ไม่ปรากฏชัด คุณพ่อคุณแม่ควรสร้างประสบการณ์ หรือจัดสิ่งแวดล้อม ให้ลูกได้ใช้จินตนาการ ซึ่งมีข้อเสนอแนะ 3 ประการ

ประการแรก ส่งเสริมการเล่นของลูก จัดสิ่งแวดล้อมให้ลูกเล่นอย่างอิสระตามธรรมชาติ ให้ลูกเล่นทราย
น้ำ ดอกไม้ ใบไม้ หรือนำสิ่งที่เป็นธรรมชาติมาเป็นของเล่น เพื่อให้ลูกคิดค้นวิธีการเล่นอย่างหลากหลาย ให้เขา
ได้ค้นพบวิธีการเล่นใหม่ๆ เพิ่มขึ้น

ประการที่สอง สนับสนุนให้ลูกได้เล่นบทบาทสมมติ ให้เขาได้สวมบทบาทต่างๆ ตามจินตนาการ
ในขณะที่สวมบทบาทสมมติเด็กจะฝึกคิดตามบทบาท และทำให้เกิดความเข้าใจถึงความรู้สึกของผู้อื่น

ประการที่สาม คุณพ่อคุณแม่ควรร่วมเล่นกับลูกๆ ด้วย ขณะเล่นก็ชวนลูกพูดคุย กระตุ้นให้ลูกถ่ายทอด
ความคิดและจินตนาการ หรือส่งเสริมให้ลูกได้คิด และจงใจให้ลูกทำสิ่งต่างๆ ให้สำเร็จ ซึ่งเป็นการพัฒนาภาษาให้กับ
ลูกไปในตัว

ข้อพึงระวังสำหรับพ่อแม่ที่มีลูกอายุ 3-5 ปี

สิ่งที่ไม่ควรทำ

1. ไม่ควรให้ลูกดูโทรทัศน์ติดต่อกันนาน 2 ชั่วโมงในแต่ละวัน เพราะเรื่องราวในโทรทัศน์เป็นเนื้อหาสำเร็จรูปที่ไม่กระตุ้นให้เด็กคิดด้วยตัวเอง
2. ไม่ควรตั้งกฎเกณฑ์ในการเล่น และการทำกิจวัตรประจำวันของลูกอย่างเข้มงวดมากเกินไป เพราะจะไปยับยั้งความอยากรู้อยากเห็นและความช่างสงสัยของลูกทำให้ขาดประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาและปรับตัวกับความเปลี่ยนแปลง
3. ไม่ควรล้อเลียนหรือเหยียดหยันความคิดของเด็ก แม้ว่าจะเป็นความคิดที่แปลกๆ หรือแตกต่างจากคนอื่น ๆ เพราะจะทำให้เด็กฝ่อ และไม่กล้าแสดงออก
4. ไม่ควรคาดหวัง และเร่งรัดลูกให้เหมือนเพื่อนๆ หรือเด็กอื่นๆ เพราะเป็นการทำลายความเป็นตัวของตัวเองของเด็ก อย่าลืมว่าเด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน
5. ไม่ควรตัดสินหรือวัดความสามารถของลูกด้วยการดูจากผลผลิตที่ลูกทำ แต่ควรให้ความสำคัญกับลักษณะการคิด และความพยายามที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งมากกว่า แม้จะยังไม่เห็นผลสำเร็จ แต่ความมุ่งมั่น ใส่ใจในสิ่งที่ทำคือคุณลักษณะที่จะเป็นประโยชน์ต่อเด็กในอนาคต

สิ่งที่ควรทำ

1. ควรสนับสนุนให้เด็กได้เล่น จะเล่นคนเดียวหรือเล่นกับเพื่อนๆ ก็ตาม ปล่อยให้เด็กได้เล่น ชูชกและสำรวจ แม้ว่าบางครั้งอาจทำเลอะเทอะสกปรกบ้างก็ตาม เพราะการเล่นคือการเรียนรู้ของเด็ก และการเรียนรู้ย่อมสำคัญสำหรับอนาคตเด็ก ซึ่งจะคุ้มค่างับความอดทนและความเห็นดีเห็นงามของพ่อแม่
2. ควรสนับสนุนให้เด็กได้เล่นของเล่นที่หาได้ง่ายจากสิ่งแวดล้อม หรือของเล่นที่เป็นของธรรมชาติ เช่น ดอกไม้ ใบหญ้า ทราย น้ำ ฯลฯ ไม่จำเป็นต้องเป็นของเล่นราคาแพง
3. เคารพความคิดของเด็ก มีอารมณ์ร่วม คล้อยตาม และร่วมฝันไปกับจินตนาการของเด็ก
4. ควรพาเด็กไปเล่นนอกบ้าน หรือเรียนรู้ประสบการณ์ต่างๆ จากโลกภายนอกบ้าง
5. ควรให้คำชมเชยเมื่อเด็กทำอะไรได้ หรือทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ แม้ว่าสิ่งนั้นจะแปลกและแตกต่างจากคนอื่น ๆ ก็ตาม เพราะจะเป็นการกระตุ้นให้เด็กอยากคิดอะไรใหม่ๆ และเสริมสร้างให้อยากทำอะไรใหม่ๆ ด้วยตัวเอง